

Natuur

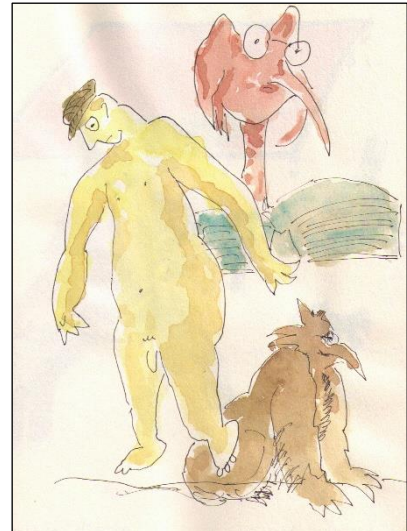
‘Vrijheid is een betekenisloos begrip’, beweert Louise Fresco in NRC (8 feb). Met zo’n kop erboven wil je haar column wel lezen. Hoezo, betekenisloos? Het stukje gaat over onze opvatting van de natuur. ‘Bij menig stadsbewoner overheerst de overtuiging dat het natuurlijke mooi en harmonieus is.’ Veel mensen denken dat een dier in het wild vrij is en gelukkig. Onzin, beweert Fresco. ‘De natuur is geen paradijs, dat heeft deze pandemie ons nog eens ingewreven.’ De natuur is bedreiging en levensbron tegelijk. En zij is onverschillig. ‘De evolutie heeft richting noch doel.’ Alleen ‘de mens blijft verlangen naar het paradijs.’

Als ik zoiets lees vraag ik me altijd af: hoe zou deze wetenschapper vanochtend zijn opgestaan? Onverschillig, zonder richting of doel, gedwongen door de natuur? Of in vrijheid en met verlangens naar iets paradijselijks? Doet zij haar ogen open als wetenschapper of als mens? Fresco wijst erop dat wij zelf onderdeel zijn van de natuur. Maar ‘net als een vis de oceaan niet “ziet”, is het voor mensen niet makkelijk de natuur te bevatten.’

Inderdaad. Eén grote vraag is immers al wat die natuur eigenlijk, in wezen, is: menselijk of onmenselijk? Zij beweert het laatste, onmenselijk, en ook dat wij dat niet willen zien.

Daar gaan we weer. Het is het aloude probleem van Kant. Die liet zien dat de taal van wetenschap en oorzakelijkheid een heel andere is dan de taal van vrijheid, het goede en schoonheid. Maar dat wil niet zeggen dat we moraal en esthetiek als ondergeschoven kindjes van de wetenschap moeten beschouwen. Integendeel. Kant maakte duidelijk dat we als praktische, moreel handelende wezens, wel degelijk boven de zintuiglijke ervaring kunnen uitstijgen en daadwerkelijk vrij zijn. En dat het rijk der natuur en het rijk der vrijheid met elkaar te verbinden zijn in een zinvol perspectief, namelijk dat van de menselijke autonomie. Uiteindelijk is alle kennen daaraan ondergeschikt.

Me dunkt, vrijheid is dus niet bepaald een betekenisloos begrip. Het impliceert alleen dat je verder wilt kijken dan de harde wetenschap, dat je ook het menselijk perspectief erbij betreft. Het lijkt soms wel alsof wetenschappers dat niet willen of kunnen. Het is te ongrijpbaar, te normatief of filosofisch.

Ik vraag me ook af: waarom heeft Fresco dit opgeschreven? Toch zeker omdat ze ons, lezers, haar standpunt wil meedelen. Dat is een herkenbaar menselijk verlangen. Tegelijk beweert ze dat juist dit menselijk verlangen een valkuil is, waardoor we niet kunnen zien hoe het werkelijk zit met de natuur. Maar doet ze dan niet zelf waar ze ons voor waarschuwt, haar verlangen achterna gaan? En gelooft ze nu werkelijk dat dit verlangen haar verhindert haar eigen natuur te zien, die in wezen 'richting noch doel' heeft? Is het verlangen naar contact alleen maar verblinding?